دوانامەی براتیگان... سەدای گیانە بزربووەکان بەشی2 .... سۆران محەمەد

(بو، تا ئەبەد)

دەسوڕێمەوە وەك خێو
لە بنەوەی سەرەوە
من داگیرکراوم لەلایەن
هەموو ئەو بۆشایانەی
تیایدا ئەژیم بێ
تۆ

– ڕیچارد براتیگان-

ڕەنگە بزربوونی توتکەکەی ڕیچارد بە ناوی (بو) تەنیا بزربوونێکی ماددی نەبووبێت، بەڵکو بزربوونی گیان، یادەوەریی، خود، تەمەن… یش بووبێت.
ڕۆژێك پزیشکێکی ڤێرتینەری باسی کەسێکی گێڕایەوە سەگێکی بزر کردبوو، ئیدی لەوساتی لە دەستدانەوە چاوی بەهەڵەیدا دەبرد لە تەماشاکردنی هەر شتێکدا بیبینیایە، ئەمەیە هەستی دووبارەبووی لەدەستدان کە بناغەی لەسەر نەدۆزینەوەی شتانی عادەتییش دادەکوتێت ، ئەمەیە مانای بێهیوابوون کە زیاتر دەچەسپێت لە ڕێی جیابوونەوەی هەستەکی، ئەمە بەهێزترین بەشی ئازاری خەمناکیی□، ل□□ر□وە یادەوەریی دەبێتە ستەمکار لەو زەمەن و شوێنانەی تیایدا دەجوڵێین، چونکە بەرەو پێشەوەو بەرەو دواوە درێژدەبێتەوە لە ساتی تایبەتی خۆیاندا.

لە مایسی ١٩٣٤داو تەنیا هەشت مانگ پێش لە دایك بوونی ریچارد: (بێرنارد فریدریك براتیگان١٩٠٨-١٩٩٤)ی باوکی ڕیچارد کە کرێکاری کارگە بوو و دایکی (لولو ماری١٩١١-٢٠٠٥) لێك جودابوونەوە، پاشتر دایکی لەگەڵ ئارسەر مارتین تیتلاند ژیاو لە ساڵی ١٩٣٩ دا (باربرا ئان) ی خوشکی لەدایك بوو، ڕیچارد دەڵێت جارانێك بووە دایکم بۆ ماوەی ٢ رۆژ ئێمەی بەجێدەهێشت لە ژوورەوە لە کاتێکدا تەمەنی من ٧ ساڵان و خوشکەکەم ٢ ساڵان بوو. دواتر لە ساڵی ١٩٤٣ بۆ جاری سێهەم بووە هاوسەری رۆبەرت پۆرتەرفیڵدو کچێکیان بوو بە ناوی ساندراو

لە ١٩٤٦ جیابوونەوە و لە ساڵی ١٩٥٠دا بە دواجار دایکی بووە هاوسەری ولیەم دەیڤید فەرستەن و کوڕێکیان بوو.

ڕیچارد براتیگان لەگەڵیان بە دوای سۆزی لە دەستچوویدا لە ساڵی ١٩٥٣دا دایکی باشترین هاوڕێی خۆی (پیتەر وێبستەر) ی کردە دایکی خۆی و ساڵێك لەگەڵیاندا ژیاو پاشان لە بەر پارەییدا سەری خۆی بە سانفراسیسکۆ هەڵگرت و چەند جارێکیش گیرایەوە بە ئۆریگۆن.
خانەوادەی ریچارد ڕۆژانێکیان بەسەربردووە هیچ خواردن نەبووە بیخۆن، ڕیچارد ناچار دەبوو بە قولاپی ماسیگرتنەوە لە کەناری دەریا چاوەڕوانی ئەو ماسیانە بێت بەزەییان پێیدا بێتەوە، کەتایی بە ژیانی خۆیان بهێنن و خۆیان بکەن بە قولاپەکەیەوە، تا خۆی و خانەوادەکەی لە برسێتی رزگاریان بێت.
لە ساڵی ١٩٥٥دا و لە نەخۆشخانە چیرۆکێکی ٦٠٠ وشەیی نووسی و بۆ دوو بڵاوکراوەی ناردن، وەلێ مەخابن ئەوان بە هەندیان نەگرت و هیچیان بڵاویان نەکردەوە، لەمساڵانەی دواییدا کۆپی ئەم چیرۆکە لە لای (هاری مووتەن) دۆزرایەوە و ڕووناکی بینی.

ریچارد بە هۆی قەموریی پشتیەوە بە خزمەتی سەربازیی ڕەفزکراو ئەم هەڵەی ژیانیشی لە دەستچوو… بەڵام، ئاوها لە نێوان دەقەقی ژیانەکی بەویژداندا مرۆڤەکان بە دەشکاوی دەگرین و کەس لەیان تێناگات و ئاوڕێکیان بەلادا ناداتەوە، تەمەنەکی کورتی چەند چرکەیی بەچی دەبێت لەوانلەو بێت لە ئازاردان و ئەم تراژیدیانەش کەسانێك دەخۆشبکات؟ لەبن چەتری شەقامەکانداو لەناو بیبلیۆگرافیای چرکەکانی پیرەمێردێکی مەم فرۆشی کوێردا چەندان حەسرەت خۆیان داوەتە داوە، یەك یەك تێپەڕی پێی مرۆڤەکان دەژمێرێت تا دەستێکی میهرەبان مەمەك دەکڕێت، ئەو گەی پێ بەردەداتە چرای شەوە تاریکەکانی ژیان، ئەمیش نانێکی گەرمی پێ دەکڕێت و لە برسێتی ڕزگاری دەکات. یان ئەو مرۆڤە کەمئەندامەی لە گۆشەیەکی قەرەباڵغی بازاڕی لەشساغەکانەوە بە پاڵنان زیاتر و زیاتر دەیخەنە کەنارەوە و ئەویش چاوەڕوانی کەسێك دەکات بە مرۆڤێکی تەواوی خاوەن هەست و فرمێسك و زەردەخەنە تەماشای بکات و کارتێکی مۆبایلی لێبکڕێت، تا بە پەیوەندیکردن ڕێگای دوور بە ئەو نزیك بکاتەوە و ئەمیش پاتری عەرەبانەکەی پێ شەحن بکاتەوە.
چەند ڕۆژێك دوانامەی ڕیچارد براتیگان کە بە (تەکاکە شینا)ی هاوڕێی نووسی بوو لە ناخەوە هەژاندمی و ڕووبەڕووی ئەو فرمێسکە گەرمانەی دەکردمەوە کە لە ئازارەکانی ڕیچارد تێدەگەشت، لە کاتێکدا ئەو دوور لە مرۆڤەکان بەرەو ڕۆخی دەریا لە سپێدەیەکی

زوودا ک□ ز□ینگەرەکان دەرگای دوکانەکانیان دەکردەوە ئەویش بەرەو دەریای شینی بێ بن هەنگاوی دەنا، ڕەنگە دەریا هەناسەیەکی ڕۆژە میهرەبانەکانی یابانی پێ بێت، تا گیانی نامۆ و تەنیای بگەشینێتەوە، نازانرێت رەنگە دوا سەردانیش بێت بۆ ئۆقیانووس.

/ ئۆقیانووسی ئارام تەمومژێکی پشوبەخشی لەگەڵ خۆدا هەڵگرتبوو، و هەواکەش بەرامەیەکی تازەی خۆشی پێبوو./

ئێمە زۆرجار بە هۆی سەرقاڵیی بوونمان و بە ڕۆتینبوونی ژیان لە دیدگاو دنیابینینەکانمانەوە، زۆر شتی گچکە لە بیر دەکەین کە رەنگە ماناکانی ژیانیان پێ تەواو بێت، بۆ نموونە ئێمە زۆرجار سەفەری کورت و درێژ.. بە ویست و بە ناچاری دەکەین، بەڵام ڕەنگە زۆر کەمتر ئەو دنیایەی بە جێی دێڵین بە تەبایی و لە هارمۆنییەتدا ماڵئاوایی لێ بکەین، کە ئەم حاڵەتەش ئاسوودەییەکی سایک□□جی لێ فەراهەم دێت، ل□ م□□ژ□ شاعیری مێردمنداڵی فەرەنسی بەناوبانگ (ئارسەر رامبۆ ١٨٥٤-١٨٩١) لە شیعری کۆچ دا پەی بەم حاڵەتە پەنهانە گرنگە بردووە لە کۆچ و سەفەرداو رەنگە لەبەر ئەمەش بێت لە کۆتایی شیعرەکەدا دەڵێت :

/ کۆچ لە ناو سۆزو درەوشانەوە /

چەند خۆشە بە دڵشکاوی ماڵئاوایی نەکەین، دنیا زوویرەکان ئاشتبکەینەوە، ئەوسا هەمیشە یادەوەریەکان هیوایەکمان بەبەردا دەهێننەوە، ئاسوودەییەکمان پێ دەبەخشن، وەك ئەوەی بەشێك لە گیانمان لەو جێیانەدا جێهێلا بێت بۆ موتابەعەی گۆڕانکاریەکان تیایاندا، پرسینی هەواڵی ئەزیزان و جۆرێک لە ژیان لەگەڵیاندا، یان یادەوەری مۆنیمێنتی ئەو دەستە میهرەبانانەی تیایدا ڕوابوون، هەرواش هزرە لۆژیکیە داناکان کە ل□ب□□های مرۆڤ تێگەشتبوون و بە گومانی بەد ناخیان تاریك نەکردبوو.
ڕیچارد براتیگان، مرۆڤێك تا سەر ئێسقان وەدەرنراو لە بازنە تاریك و نوستالیژیاکانی کۆمەڵگا، برسێتی و چەرمەسەریی مامۆستا دڵسۆزەکانی بوون، کەمئەندامێتی ئەو شێتییە زاناییەی پێ بەخشی کە رەخنەنووسە ئۆروستوکرات و بڵاوکەرە بورجوزاکان چاویان پێدا هەڵنەدەهات، رەنگە ئەوان لە زمانی موعاناتەکانی تێنەگەشتبن.

ئەو؛ سەگە دەریاییەکانی پێ جوان و سەرنجڕاکێش بوون، بە هێمنی و تەنیایی تێی دەڕوانین، دوور لە مرۆڤەکان لە قوڵایی ئۆقیانووسەکانەوە هاتبوون و یاریان دەکردو بێ پەساپۆرت بە

مەلەوانی لە سەرو بنی دەریادا دەهاتن و دەچوون، لە دیدگای فەلسەفی و ئەفراندنی ڕیچاردەوە ڕەنگە لەگەڵ کەسایەتی هەنێك لە مرۆڤەکاندا تێکەڵاوبووبن وا زیاتر بە شێوازی سەگی دەریایی قسەیان دەکرد! ئەوان لە زمانی شۆڕ نازانن، بەیانییان بە یاریکردنەوە بەڕێکرد. ڕەنگە پەیامی ڕۆخەکانی یابانیان بۆ ریچارد هێنا بێت، خۆ سەگە دەریاییەکانی هەردوو لا وەك یەکن و جیاوازی لە ناو خۆیاندا ناکەن وەك مرۆڤەکان.

کە لە خەمەکانی ریچارد براتیگان تێدەگات؟ خشتەی نەخشەی ژیانی لای سپێدەش شاراوەیەو ڕەنگە جیابوونەوەو مەلەکردنی ئەو دوو سەگە دەریاییە جوانە بە دوو ئاراستەی جیاوازدا هەر ئاماژەیەکی تیل نیگا ئاسا بێت بۆ دوا قەسیدەکەی ئازاد سوبحی مرۆڤ و شاعیر کە دەڵێت:

/ بێزاربووم هێندە ژیام
نامەوێ یاری بەم قوڕە بکەم…
ناگۆڕێمەوە بە نیشتمان…
تازە من ڕۆشتم
بێزاربووم هێندە ژیام
ئەمەوێ یاری بەم گۆڕا کۆنانە بکەم…/

لەو لێکدانەوەیە جوانترم بۆ ئەم حاڵەتانە نەدۆزیەوە وەك ئەوەی ڕەخنەگرێك لە ژێر ناونیشانی (کەوتنی ڕۆشنبیرێك)دا لێکیداوەتەوەو نووسیویەتی: " شوێن وزەمەنی مانەوەو ژیان کردن لە لای ئەو لە دەرەوەی بازنەی زەمەن وشوێنە خودیەکانی ئەودا بوون.."

ڕەنگە ڕیچارد زانیبێتی بە دوا جارە سەردانی دەریا دەکات، حەز دەکات بچوکترین دیمەن و خێراترین چرکەشی لە دەست نەچێت، ئەدی لەگەڵ سوبحیدا و دوای تاوتوێکردنێکی درێژ گەشتبێتە سەر ئەو بەرەنجامەی بەڵێت بێزاربووم هێندە ژیام.. شتەکان دووبارەن، قێزەونن، گیانم ئازار دەدەن، هەر بۆ نامەیی ژیام و بۆ نامەییش ئەمرم، ئەمە جیهانی من نییە، با کەمێك لەو شەپۆلانە رابمێنم کە بەشێك لە گیانمی تیا ئاوەزان بووە، ڕەنگە میهرەبانیەکم لە بەجێمابێت لە تەکیە، با بۆ دواجار کەمێك بەو هەوایە هەناسە هەڵمژم کە لەو ئاراستەیەوە دێت، با کەمێك لە هارمۆنییەتدا زەردەخەنە بە کۆتاییەکان بکەم.